

DE
A E S T V
V O L A T I C O

DISSERTATIO IN AVGVRALIS MEDICA
QVAM

SVMMI NVMINIS AVSPICIO
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO
FRIDERICO
MARGGRAVIO BRANDENBVRGI BORVSSIAE
SILESIAEQVE DVCE RELIQVA BYRGGRAVIO
NORIMBERGAE RELIQVA

CIRCVLV FRANCONICI SVPREMO CAMPI MARESCHALLO
ET TRIVM LEGIONVM ATQVE COHORTIVM PRAEFECTO

EX DECRETO GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
P R A E S I D E

D. HENRICO FRIDERICO DELIO

SERENISS. MARGGRAV. BRANDENB. CVLMB. CONSILIAR. AVL.
MEDICINAE PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO
ACADEM. IMPERIAL, NAT. CVR. SODAL.

P R O L I C E N T I A

SVMMOS IN MEDICINA HONORES
LEGITIME OBTINENDI

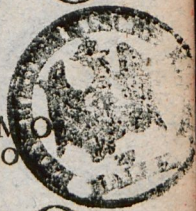
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
SVBMITTIT

IOANNES CASPARVS VEIELMANNVS
VLMA SVEVVS.

D. IAN. MDCCLIIII.

E R L A N G A E

ELEMENTIS IO. DIET. MICH. CAMERARII ACAD. TYPOG.

VOLATICO DE

HEBENSTREIT

Carm. de homine sano et aegroto. p. 185.

Vt resistentes sunt plus minusue liquores,
Vt fuerint acres plus forte minusue liquores,
Sic quoque vis cordis, nifu, maiore, minore,
Ingruit, et vitae luctando destruit hostem.

D. HENRICO FRIDERICO BRILIO
GENEVS. MARGREVA. BRANDB. CHIR. KONSILAR. AXL.
MEDICINAE PROFESSORE PVDIC. ORDINARIO
ACADEMIAE IMPERIALIS VNI. VRSAT.
PUB. LIC. VRSAT.
SYMOR. IN MEDICINA. HONORES
LEGITIME OBTINENDI
PVDIC. ERBITORVM EXAMINI
IOHANNES CASPARVS VIELMANNVS
VINA SVAVS.
P. ANN. MEDICINAE
ERIT. VRSAT.
KLEINER. IO. HART. MICH. CASPARH. ACAD. TROO.

DE AESTV VOLATICO.

§. I.

Bruma recurrente, hoc, quo de condendo opusculo deliberamus, tempore, varia est sanitatis conditio. Aëris partim inconstantia turbidi serenique coeli vicissitudines, constans partim frigus, vario humana corpora mutat modo. *Frigus* hybernum praecipue damnant multi, sensibilem cutim, tendines, membranas adfici, coagulari humores, constringi poros, retardari se- et excretiones, retineri impuritates, adeoque longam morborum seriem oriri inde, credunt. Neque ea prorsus negamus. Largimur potius horum malorum in otiosis, minus adfuetis, teneris, imbecillibus, proventum. Sed satis eos felices, si commoda nos- sent, quae frigus infert! Praeter enim alia, et quod noxiam pu-
tredinem

tredinem auerruncet, restituit frigus etiam, quod *aër calidus* saepe sufflaminat, et non raro aufert, debitam scilicet solidarum partium tensionem eorumque robur; cum contra, aère tepente, torpida et languida corpora, functionumque successus minus ordinati reddantur.

§. II.

Inter varias autem aegritudines, quibus mortales hyberno tempore se adfici queruntur, paradoxam quandam *caloris sensationem* multi referunt, eo magis forte mirandam, quo magis igneae corporis humani partes, physica lege, in frigidiorum aëram transire, et sic *ipsius frigoris sensationem* producere soleant; sed et alio quoque tempore adficiuntur. Scilicet *subito se incallescere* dicunt, ita ut iste calor simul *ingratus*, et plerumque cum *palpitatione cordis, angustia praecordiorum, respiratione plus vel minus difficili*, aliisque ingratis concomitantibus sensationibus, iunctus sit. Breui autem aestum ad statum utcumque naturalem redire referunt, post incerta interualla autem eandem scenam ludente, ita ut mox palleant et horreant, paulo post repentino rubore iterum ardeant. *Φλογωσι*, a *φλεγω* ardeo, incendo, iam nuncupant, quo verbo veteres autem praesentem adfectum minus appellitare solebant. V. *infra* §. 4. AESTVM VOLATICVM communiter medici vocare solent, quos quidem in allegatione variorum morborum symptomatum satis occupatos, ut aestus volatici mentionem faciant, minus autem in descriptione, explicatione, diiudicatione et solida curatione solertes deprehendimus. Nostri adfectum vocant: *Fliegende* vel *fliebende, jübe*, etiam *aufsteigende Hitze*.

§. III.

§. III.

Nonnulli aestum volaticum, qui breui disparet, per omne corpus sentiunt, eoque quasi suffunduntur. Aliis haec vel illa pars repente calet. Multis facies subito cum calore rubet. *Sie sehen auf einmahl gantz cramoisi aus.* In aliis genae tantum cocineo colore pictae apparent. Collum aliis turget. Aliis mitior et tolerabilis, aliis vehementior et molestissimus caloris subitanei gradus est. In elegantiori sexu maxima pars pectoris subito rubens aestum volaticum prodit. Alii praecordia, hypochondria sola alii, feminae praecipue infimum ventrem repente incallescere conqueruntur. Nonnulli simul tantos experiuntur angustias, ac si grande facinus commississent: alii mali quid timent, quod immineat. Neque artus subitanei caloris expertes sunt. Vertigines vna alii accusare solent. Alii ob praecordiorum angustiam, interceptamque respirationem, confestim vestimenta laxare vel reicere satagunt: Inquieti et anxii sub hoc statu aegroti sunt, suspirant. Pulsus communiter inaequalis creber et celer, interdum magnus, breui languidus.

§. III.

Conuenit quidem phlogosis cum *erysipelaceis pathematibus*, in quibus non tantum repentinos calores acculant, sed inflationes etiam incertae magnitudinis sunt, nec vno tenentur loco, huncque saepiuscule mutant, qua de causa *ignem sacrum, currentem*, nostri *den Rothlauf, das Flugfeuer*, vocant. Sed quominus ad erysipelas aestum volaticum referamus, ipsa erysipelatis historia vetat, qua docemur, stasin vel stagnationem feri, saepiuscule sanguinearum particularum in cutis spiraculis, vasisque exhalantibus in erysipelate subesse, quae stagnatio irritationem,

haec congestionem et febriculam producit. V. PLATNER
insit. chirurg. §. 166. Aestum volaticum vero non semper stagnatio in eo loco qui rubet et calet antecedit. Deinde quoque non tam cito ac phlogosis nostra erysipelas disparere solet. Interim notare adfectum singularem iuuabit, quo sexus sequioris praecipue subiecta corripit solent. Scilicet, vix mutato reliqui corporis calore, in facie, collo, pectore, manibus, in femore, subito surgunt maculae rubellae, crucigeri, grossi magnitudine, quarum efflorescentiarum praesentiam coniunctus ardoris et titillationis sensus statim prodit, vnde: *es beißt wie Saltz*, loqui consuevere. Breui autem disparent. Has forte *roseolas saltantes* appellaueris. De labiorum nariumque efflorescentiis, in acuto et chronico statu per varias causas erumpentibus, et varias prognoses determinantibus, nunc quoque non loquimur, quippe quae licet fere subito et cum calore efflorescant, longioris tamen durationis, quam phlogosis sunt, et vt plurimum in maiorem, vel minorem suppurationem abeant, crustamque dein formant, quales exitus ad phlogosin itidem minus spectant. Alii obueniunt cutis morbi, in quibus non tantum calor ingratus et transiens obseruatur, sed in quibus etiam volatica loci mutatio obtingit, e. g. *herpes*, *serpigo*. Neque negamus, ob materias acres et irritantes in hisce adfectibus conciliari adfluxum, et auctum calorem. Sed latioris ambitus est ipsa phlogosis. Hinc minus a partibus veterum stamus, qui *phlogosin* pro *phlegmone* inprimis habuerunt, et efferuescentiam et dispositionem flammearum omnem ita in genere vocarunt. Cf. FOREST. L. I. *obs. chir.* 4. Schol. AN HIPPOCRATIS *επιφλογισμα* praesentem aestum volaticum denotet, quoque dubitamus, quum, ipsum potius erysipelas eum subintelligere, magis videatur.

§. V.

Qui inter febres referre phlogosin fatagunt, minus accurate agere videntur. Consuevere quidem multi, *febrem*, calidae in-temperiei morbum, et *calorem praeternaturalem* corporis hu- mani appellare. Quam minus adaequata autem haec definitio sit, cum nimis lata sit, nec integram febris notionem exhauriat, non huius loci est vberius expendere. Cum autem in febribus inuasionem, statum, declinationem, periodum, typum praeci- pue, considerare oporteat, *p. princ. patholog.* ea omnia autem in actu volatico minus euidencia sint, ad febrium classem eum- dem referre debere non videtur. Hinc quoque purpuram sic dictam *Scarlatinam* et *vesiculares* febres, quippe cum continuo magis actu iunctas, cum actu volatico non confundendas esse merito iudicamus. Si quis autem *motibus febrilibus* eundem ad- numerare velit, non adeo contradicentes nos habebit.

§. VI.

Considerantibus nobis *subiecta*, quae actus volaticus vrget, varia omnino sese offerunt. Primo autem diu pro *scorbuti* sym- ptomate vel signo reputatus est, cum subitaneus et momentaneus seruor scorbuticis soleat esse familiaris. Deinde *phthisici* et *hectici* praeter istum calorem, qui apud eos in consuetudinem iam abiit, etiam sub orthostadia, quantula ea esse potest, satis molestus est. In primis autem in longam illam signorum et ingratarum sensationum seriem refertur, quam enumerare quotidie audimus *hypocondriaco* et *hysterico* laborantes *malo*, et hoc quidem in sim- plici adhuc et recenti, magis tamen in eo, quod adultum iam et confirmatum est. Hinc qui et lautae diaetae et *vitae sedentariae* dediti sunt, et *viscerum infarctibus* et *scirrhis*, renum et vesicae *calculo*,

calculo immo *arthritide*, eiusque speciebus, *ischiadico malo*, *podagra* cet. nec non *flatulentia*, itemque *atrophia* et *vermibus* laborant, communiter phlogoses vna accusant. Post *pasum* porro multi obseruant, sicuti et nonnulli post *caffee* potus vsum eodem corripiuntur. Et *gravidis* saepenumero est familiaris.

§. VII.

Malae conscientiae signum, *repentinam* *erubescentiam*, esse contendunt, ita vt ex illo:

heu quam difficile est, crimen non prodere vultu!

argumentari, et, *saluam rem esse*, si quis, cum de illo agitur, *erubescat*, concludere liceat. Sed *miiores* in iudicando esse malumus, ita vt id quidem, praecipue in moribus conscientiae taciturnis, Ps. XXXII. 3. nec non in variis casibus, vbi confidentem reum optamus, non negemus; sed vniuersaliter verum, et in casibus praecipue *medico forensibus*, vbi de *iudiciis* agitur, ita nude adplicandum non esse, tantum adfirmemus; siquidem ex aliis *animi pathematibus*, v. g. *gaudio*, *verecundia*, *pudore*, *ira*, *ferore breui*, *miseriordia*, *terrore*, calore ruboreque suffundi multos videamus. Excandescunt cum angustia alii, qui ex *sensibilitate individuali*, quam perperam *idiosyncrasiam* vocant, a variis, in conspectum subito productis, abhorrent, v. c. *casco*, *beta rubra*, *feli*, *humano sanguine* cet. qualia saepiuscule tantopere, et ad sudoris vsque expressionem, sentire valent, vt, licet non semper videant, tamen earum rerum praesentiam vel viciniam vere iudicare valeant. *Aestum capitis* praecipue sentiunt, qui odiosas vel intrincatas res difficilesque tractare enodareque coguntur, vel querelis aures, aliis negotiis distracti commodare, *responsionesque* aegre ferre debent. Hinc saepius audimus,

Einem

Einem den Kopf ganz warm machen. *Repentina negotiorum susceptio,* dum, vbi vix coeptum consilium est, in noua fert animus, cum repentino feruore iuncta esse solet, vnde in nouarum, inconsuetarum rerum praecipue ordinatione et executione, quod *principium ferueat*, saepe obseruamus. Et *rbetores et poetae*, et in disputationibus acriter pugnantes, variam dum
 - - - mens agitat molem, H
 - - - vt speciosa dehinc miracula promant,
 persaepe repente calescunt. Huc vagus et inconstans forte referendus est *aestus iuuenilis*, et eorum, qui, vt in prouerbio est, primos motus non habent in potentia.

§. VIII.

Naturalis corporis humani calor particularum ignearum motum supponit, quarum separatio, seu liberatio a contactu, quem inter sese et cum aliis partibus habent, tum est necessaria. Hanc liberationem, et actionem, quae sequitur, duplici fieri possibile modo iudicamus. *Primo* enim auctus particularum sanguinearum, quas minus adaequate *globulos sanguineos* vocant, cum irregularem, polyedram, sphaeroideam saltem, earum figuram microscopia aperte monstrant, motus intestinalis attritum et frictionem inter se inuicem et ad vasorum latera producit, quae motu vasorum tonico, et inde pendente sanguinis progressiuo, porro praecipue actuatur. Inde euoluuntur igneae particulae et liberantur. Ignem autem particulas sanguini inesse constat, si sulphuream et inflammabilem eius indolem satis notam consideramus. Adiuuat attritum et frictionem satis fortis pulmonum in sanguinem, qui omnis per eosdem traicitur, actio, V. CI. HALES *Haemastatic. edit. germ.* p. 86. 88. DE HALLER *physiol.* §. CCCIII. quod praeter peculiarem sanguinis constitutionem, qua secundum LEWENHOEKII obseruationes, aquatilia plus feri, minus rubicundarum
 B parti-

particularum, alant, magna ex parte ex eo videre est, quoniam animalia marina, nisi duobus cordis ventriculis gaudeant, et notabilem hinc sanguinis in pulmonibus patiantur alterationem, frigent. Deinde salium, in primis urinosorum, actionem in sanguinis particulas sulphureas, indeque pendentem dissolutionem, ignearumque liberationem, dum calor actuatur, minime excludimus. V. ill. HAMBERGERI *physiolog.* §. 34. 37. et EIVSD. *Diff. de calore humano natural.* Ita combinantes phaenomenorum rationes vix errabimus. V. ill. PRAESID. *animadu. de irritabilitate* §. XIV.

§. IX.

Hunc naturalem, et C. H. proficuum, calorem homines, quibus inest, vix sentiunt, ad minimum, commode ferunt, *Praeternaturalis* autem calor ingratum exhibet et molestum *aestus* sensum. Auctae ergo omnes conditiones §. 7. calorem praeternaturalem generant. Praeter autem ea non excludenda alia quoque causa videtur. Scilicet ardoris sensum etiam experimur, quando *nerui*, sensus organa, certo modo excitantur. Sic v. c. applicata septica, peregrina in vulneribus, vicerosa acrisuematia, integumento orbata cutis, irritatio a calculo, pruritus, variaque externae laesiones, cet. caloris sensum producant, sicut in principio ignearum particularum liberatio non adesse videatur, quae tamen ob sensationem et irritationem, a sequente *congestionem* versus irritata loca actuatur.

§. X.

Sed de subitaneo calore praeternaturali, et per breve tempus durante, loquendum nobis est, et demonstrandum, quo pacto

pacto *aestus* hic *volaticus* oriatur, et vnde iterum *evanescat*. Atque hic utique partium fibrosarum et motus sanguinis progressivus, ut plurimum particulariter auctus, et inde pendens particularum sanguinearum rapidior motus, hinc ignearum citior liberatio in censum veniunt.

§. XI.

Quando progressivus sanguinis motus §. 8. concitator est, aut *stimulus*, vel *dolor*, aut impedimentum aliquod subest, quod urgeat fortiorem cordis et vasorum motum, saepiuscule ad id remouendum; aut nimis resolutus et fluxilis admodum sanguis rapidiorem ejusdem et faciliorem motum concedit; aut denique ex animi statu vario et repraesentatione boni vel mali, quatenus id vel verum est, vel fingitur, oriuntur vehementiores motus, quibus vel ingratum remouere, vel cum grato uniri cupit. V. BOERHAAV. *Instit. med.* §. 573. et *Praelect.* Tom. III. p. 448. 449. Quodsi itaque impedimentum aliquod subest, quod debitam sanguinis circulationem remoratur, tum ex maiore nisu et actione versus id, quod impedit, ex causis §. 8. 9. oritur maior ignearum particularum euolutio et liberatio, et si impe- tus urgeat, et vehemens fuerit motus, *aestus*. Hic autem, si cedit impedimentum, et sic tollitur causa morbi, tollitur quoque. Hinc breui transit, et *aestus* fit *volaticus*, qui vero denuo senti- tur, si denuo conditiones, quibus actuatur, adsunt, et iterum cessat, cessante labore qui propter obstaculum geminauerat, aestum. Ita quoque cum aliis modis, quibus aestus hic maris microcosmici, absque ordine, concitatur, comparatum esse iudicamus. Stimulo omni, qui vel fibrarum oscillationem et

tonum, vel sanguinis intestinum motum augebat subactio vel cessante, cessabit eiusdem effectus, praeternaturalis calor. Tranquillo iterum et sedato animo, vel potita re, quam appetebamus, vel abacta, quam auerfabamur, vel exantlata, quam moliebamur, mitescit, qui subito ortus erat, aestus. Si ob actuandas nonnullas secretiones §. 6. 12. 15. 17. auctiores motus, eorundemque effectus, volaticus aestus, oriuntur, cessat etiam, secuta secretionem et excretionem, vrgens labor. Hinc apud eos, qui prae tristitia et moerore lacrymare queunt, faciliorem aestus et angustiae transitium obseruamus, dum *expletur lacrymis egeriturque dolor.*

Et illi, quos curae angunt atrae, quibus hoc vel illud, quod animo volunt, verbis exprimere datur opportunitas, leuiora experiuntur. *Es wird ihnen ganz leicht ums Herz, wenn sie etwas von sich sagen können.*

§. XII.

Inter potiores aestus volatici causas, et liberioris sanguinis impedimenta, *obstructio* vasorum sanguiferorum, seu potius, cum illa et vera non admodum ita frequens sit, vt creditur, *stagnatio*, numeranda est. Haec faciliori negotio euenit, praesente *plethora* et inde pendente *sanguis spissitudine* et *secretionum languore*. In hac enim difficilius transitus per vasa, eorundem maiorem actionem desiderat. V. Excell. PRAESID. *Diff. de vena cava plena molorum.* §. 8. 9. 10. Hinc oritur effectus, concitator humorum motus, calorem maiorem producens. Hinc plethorici et spissitudinarii satis familiaris volaticus aestus est. Ob stagnationes et obstructions, et inde ortam restentiam,

stentiam oritur maior cordis et vasorum reactio et impetus, et celerior motus per reliqua vasa libera. Hinc maior attritus particularum sanguinearum inter sese, et ad vasorum latera. V. BOERHAAV. *de cogn. et cur. morb.* §. 120. VAN SWIETEN *commentar.* T. I. p. 648. Ex maiori actione in vasa oritur eorundem dilatatio, et ad nouam contractionem stimulus, adeoque ex earundem noua actione motus nouus progressiuus et intestinus, et calor celer. Hyeme humores spiritescere auge-rique plethora solet. Hinc *p. demonstr.* hyemali tempore, aestus volaticus satis frequens esse potest §. 1. 2.

§. XIII.

Cel. DE SAVVAGÈS, licet calorem ab attritu deriuat, *diff. de inflamm.* p. m. 261. et not. ad HALES *haemastat.* p. 114. et 87. tamen ex obstructione nequaquam velociorem motum et auctum calorem deriuandum esse, statuminare videtur I. c. p. 260. 261. et ad HALES. 132. ex eo potissimum, quia obstructis partibus decrescat actio earum, et pereat, ob maiorem inertiam, noui irruentis fluiti impetus, et oriatur potius frigus. Paradoxa videtur sententia. Sed, quod pace *cel. et acutissimi Viri* dixerimus, inter ipsum obstructionis locum, de quo fere dicta valere possint, et inter reliquarum liberius agentium partium, ex hac resistentia ortam, nouam actionem, vel congestionem, §. 9. distinguendum nobis esse videtur. Hanc et saepiuscule factam per eam obstructionis referationem, quam liberior circulus excipit, ipsamque liquidorum per vasa adhuc libera redundantiam putamus, ex qua determinetur celerior humorum motus, et, qui inde sequitur, aestus volaticus. Neque autem sola subitanea circuli celeritas auctum aestum volaticum

volaticum comitem habet. In frigore enim febrium intermit-
tentium etiam adest celeritas, ex pulsu cognoscenda. Sequitur
autem aëstus, liberatis partibus, quorum congestio directa erat.

§. XIV.

Egregie dicta *hypochondriaci* et *hystericae* confirmant. Tales
praecipue qui spissos alunt humores, vel iam infarctibus et scir-
rhis, praesertim lienis et hepatis, laborant. Conf. cel. IVN-
CKERI *therap. special.* p. 351. GOHL, *prax. clin.* p. 233. qui-
bus iunge LOMMIUM *Obs. medic.* p. m. 64. qui de *hypochon-*
driacy et melancholia laborantium *praecordiis* asserit, quod *inter-*
dum calore ferueant, quique in repentinis humorum in praecor-
dia confluxionibus pulsum maxime inaequalem, vti in vasorum
obstructionibus, et si aliqua re impedita oppressaque natura est,
oriri, recte iudicat p. 284. In his enim lentos cruoris et sae-
piusculae stagnationes in visceribus abdominalibus exposcunt ci-
tationes motus. *Volaticum* autem aëstum ex secuta etiam ex hisce
motibus ventilatione et liberatione, et expeditione eius, quod
stagnauerat, deducere possumus. In primis, praesertim apud
eos, qui vitam sessilem et meditabundam agunt, et diluendo
sanguini per potum sufficientem minus vacant, maior sanguinis
spissioris copia, tali ratione ad venam cauam et per eam ad
dextrum seu anteriorem cordis ventriculum delata, nouum
stimulum suppeditat, ex quo cor, stimuli impatientissimum,
palpitet, et nouiter fortius agat. Inde sequitur maior sangui-
nis frictio et aëstus, tandiu durans, donec dissipatus, dis-
cussus et aequaliter distributus fuerit redundans sanguis. Minime
autem haec ita interpretanda esse volumus, ac si omnem mali hypo-
chondriaci et hysterici causam in sanguinis spissitudine solum
pone-

poneremus. Ex variis etenim causis illud pullulare apprimenonimus, inter quos et saepiuscule nimiam humorum tenuitatem et neruorum *peculiarem sensibilitatem*, quam *erethismam* iam vocant V. Cl. de SAVVAGES *pathologiam methodicam*. p. 59. 60. merito referimus. Hae autem etiam aestui volatico ansam praebent, §. 8. 9. et eo facilius, quo magis in hoc polymorpho malo, plerumque non vnum abdominalium viscerum patitur, et exinde *ex intercostalis et vagi neruorum paris*, haec viscera perrepiantis, pressione, tensione, stimulo, velociores et aliarum partium motus oriuntur.

§. XV.

Eadem ferè ratione *haemorrhagicae congestiones* variae phlogoses inducunt. Siue enim narium haemorrhagia, siue haemoptysis, siue haemorrhoides, siue menstruus feminarum fluxus aut instant, aut minus rite, vel plane non, succedunt, ex impedito, tum subito aucto, motu, nunc facies rubet, nunc respiratio difficilis et pectus calidum est: his praecipue abdomen feruet: qualem cum variis spasticis contentionibus iunctum adfectum pro motu vteri locali, *la matrice se remue*, falso saepe habent.

§. XVI.

Sed et ipse diurnus sanguinis aestus nouum secuturi postea volaticae aestus occasionem praebere potest. Ita enim humores nostri comparati sunt, vt lymphatica pars fere oui albumen referat, DE SAVVAGES *de inflammat.* p. 282 PLATNER. *Chirurg.* §. 43 quae nimio calore condensatur et coagulatur, praesertim si humores celerrime moti ad quietem subito redeant.
Hac

Hac ratione generantur nouae obturationes vasculorum, et ipsa fibrosa et membranacea concrementa, veluti talia e proprio et aliorum animalium sanguine eduxit RVYSCHIVS. V. *The-saur. anatom.* 6. *aff.* 1. n. 7. Haec ergo concrementa nouiter sanguini transeunti obicem ponunt, et citatiorem motum produ-cunt. Hinc ipse cordis aliorumque viscerum *polypus*, siue tali ratione, siue a copia gelatinosi et spissioris et magis cohae-rentis compactique sanguinis ortus fuerit, aestus volatici causa esse potest.

§. XVII.

Flatus quomodo quantumque angustare eos possint, in quo-rum intestinis detinentur, in apico est. Distensio enim intestinorum laxorum, pendens ab elastico hoc aere, efficit, vt non tantum vasa intestina perreptantia comprimantur, humorumque per ea transi-tus difficilior iusto reddatur, sed et nouiter appulso sanguini re-mora iniiciatur. Hinc ope nouae fibrarum intestinalium stri-cturae vehementius ad maiora vasa reuertitur retentus sanguis, tum ex hac repletione, maior vasorum nisus, maior inde sangui-nis et subitanea frictio, et volaticus aestus oritur. Ex magis angustato autem thorace, a conuexo magis, ob tumidum flatu-bus ventriculorum, connexaque intestina, versus pectus diaphrag-mate, indeque pendente respirationis difficultate, etiam sangui-nis per pulmones motus minus liberior exsistit, hinc aucta cor-dis actio denuo, quae ingrata ex impedimentis orta sensatio, qua fieri potest ratio, remouenda est. Hinc in flatibus vexa-tis calorem subitaneum cum faciei inflatione, pulsuque irregu-lari, cum suffocatiuis pathematibus animaduertimus. Hae fla-tuum

tuum fallaciae, et inde ortae circuli alterationes eo aegrotos deducunt, vt e restagnatione sanguinis ad dorsum, ad pectus, ad caput, credant: *die Bluthungen steigen ihnen in die Brust, zum Kopf, tracten nach den Obren. cet.* Inde quoque euenisse vero admodum simile est, vt faciei ruborem cum calore ab adscensu vaporum deriuarint olim et medici et aegroti, et adhuc dum, gallico idiomate, adfectum hystericum *vapeurs* nominare consueuerint.

§. XVIII.

Mali intestinorum hospites, *vermes*, in hoc sensibili canali frequenter ingratiſſimas sensationes excitant. Neque quam celeberrimus intestinorum consensus cum reliquis C. H. partibus latet. Sufficiat, ex orto hoc in his sensibilibus partibus stimulo deducere frequentem etiam neruorum vellicationem, quam eorundem noua actio in vasa, et auctus humorum motus, et *nouus calor* excipit. Immo frequens et repentina coloris faciei mutatio huic a vermibus ortae sensationi originem debet, quippe qui variorum malorum, et huius, occultae causae existunt, id quod saepius a posteriori experimur: dum ab excreta forte verminosa colluue pristina pathemata cessare animaduertimus, quae, et apud adultos vtriusque sexus, aliorum quaerenda fuisse iudicabamus.

§. XIX.

Ex impedito sanguinis per abdominalia viscera transitu, et velociori postea redundantia versus dextrum cordis ventriculum §. 11. 14. 17. vix aliter esse potest, quam vt in venae cauae sacco noua oriatur restagnatio, cum per venam cauam superiorem ad eundem redeuns sanguis hic maiorem iam momentum

tem et resistantiam inueniat, hinc difficulter in dextram cordis auriculam dextrumque ventriculum influere necesse fit. Lacescitur hinc sensibilis cordis auriculaeque caro, et ad varias contractiones ingratas stimulat. V. b. WALTHERI diff. *de erubescensibus*. Retentus ergo in radicibus venae cauae superioris, V. diff. PRAESID. *citat. de vena caua plena malorum* §. 7. et 14. sanguis ipsa vasa distendit, ad nouam reactionem sollicitat, et nouam frictionem experitur, quae iterum volaticum aestum producit.

§. XX.

Omne ergo quod subitaneum sanguinis, versus superiora praecipue, motum determinare valet, aestum volaticum, in facie in primis conspicuum, producere poterit. Sic v. g. in repentina corporis pronatione, *in geschvinden Bucken*, nec non in vehementiori nixu sub alui difficiliore exoneratione, et partus exclusione, facies cum rubore calet. In dentitione infantum difficili, ex maiori versus alueolos, quibus occultantur dentes, congestione, non tantum gingivae ardent, sed etiam vicinae partes repente incalescunt. *Acrium, volatillum, oleosorum* gustatio et retentio in ore, et titillatio eorundem in naribus molestum faciei calorem inducunt. Hinc qui minus aduerti sumum nicotianae generosioris, quem *canaster* vocant, sugunt, qui spiritum vini aromatizatum, *ros solis, aqua vitae, aqua carminativa*, cet. dictum, et *vina* meraciore hauriunt, qui raphanis armoracia, cepis, sinapi, pipere vescuntur, caloribus volaticis subiiciuntur. *Conf. S. 9.*

§. XXI.

In animi adfectibus, iis praecipue, in quibus pro re nata et motis per obiecta sensibus, oritur motus a centro ad peripheriam,

pheriam, ex subitanea vasorum repletione obtinet aestus volaticus.
In ira, e. g.

ora tument, nigrescunt sanguine venae

Lumina Gorgonio saevius igne micant.

OVID.

Videmus, imprimis apud cholericos, quos strictius ita vocamus, quibus subtiliores fortiusque tensae sunt solidae, et agiliores fluidae partes, omnes tum eo intentos esse cum odio motus, ut quodvis internum et externum et ingratum in impedimentum remoueatur. Conf. *Cel. KRUGERI diet.* p. 417. In pudore, peculiari moestitiae metus et iracundiae miscela, impeditum obseruamus sanguinis, ad superiora per arterias congesti, a capite per venas reditum, quo replente minora vasa genae rubescere et incallescere coguntur. V. de HALLER *diff. de neruor. in arterias imperio.* Hinc erubescens tales, dum fluctuat animus, expalentes, inconstanterque loquentes animaduertimus. Cf. §. 7. II. In amore, gaudio, admiratione, quibus subito corpus, caput praecipue, incalcescit, prout aliquid desideramus cupidi, augeatur sanguinis motus progressius et intestinus, quo vniri cito eum re, quae grata nobis est, vel videtur, vel quantum placeat, declarare, intendimus. cf. §. 11. et PRAESID. *theor. princip. sensat. sequ. motus sensat. proportionat.* §. VII. IX. XV. et *Theor. toni.* p. 22.

§. XXII.

Post paslum multos phlogoses vexant, quibus praesertim hypochondriaci obnoxii sunt, veluti id ETTMULLERVS *libr. de malo hypoch. et scorb.* testatur, dum: *Et ventriculi dolores, inquit: saepius post cibos ingestos se exserunt, idque pertinaciter, subinde vt vix nisi post ingestorum reuomitionem remittant phlogoses et aestuationes*

tiones hypochondriorum, hinc rubor faciei et malarum item calores vagi, modo remittentes, modo adcedentes, vexant aegros: in specie post dimidiam a pastu horam subinde elegantes habent malas, qualis rubor etiam interdum unico vini haustulo superuenit. Vario has modo explicare conantur. Nobis non vnicam subesse causam videtur, sed variam symbolum adferre. Aliquid huc auiditas et appetitus et ipse maxillae per suos musculos morus, et deglutitio velocior facit. Repletus deinde ventriculus, sursum diaphragma premendo, pectus angustat, et citatiorem sanguinis motum efficit. §. 17. Refluus sanguis restringitur, cuius inde maior oritur frictio, et ignearum particularum euolutio. §. 8. et 19. Et disento ventriculo gastrica quoque vasa comprimuntur, oritur in iisdem renisus, et sanguinis perflui maior affrictus. Nouus postea adcedens ad sanguinem chylus, et ipsa alimenta et potulenta in gustus organo, et ventriculi orificio superiori stimulant, et citatiore motus, et alios adhuc aestus - - - producant. Ea in statu naturali fere fiunt, molestae autem sunt phlogoses quando praeterea adsunt in C. H. impedimenta, velociore motus inducentia, §. 13. 14. Horripilatio nonnullos post pastum corripit facile a strictione reliquorum vasorum et congestione liquidorum debitorum versus ventriculum et intestina, quibus digestionis negotium facilitetur, deriuanda est, qua vero facta hanc, ob necessariam iterum discussionem, aestus sequitur. Miramur autem lapsam nonnullorum et non infimi subfellii physiologorum et medicorum, qui et inclinationem ad somnum, et pigritiam et aestum post prandium a pressione arteriae aortae, facta a ventriculi postica parte, deducunt. Hi enim vix genuinum ventriculi, praecipue repleti, situm considerare videntur, cum aorta post arcum

arcum, seu curvaturam minorem ventriculi sita, ex sapientissimo creatoris instituto, minus comprimi inde queat.

§. XXIII.

In *febris continuis*, praeter eundem calorem continuum, saepiuscule obseruamus eiusdem volaticam auidionem. Ille quidem aestus, in rubicunda facie potissimum conspicuus, qui cum exortus semel est, diutius permanet et magis constans est, quemque neque narium haemorrhagia, neque alia salutaris excretio sequitur, mali ominis esse solet, HIPPOCR. *Prophet.* L. I. 48 et delirii vel conuulsionum metuendarum indicium: sicuti flammus etiam in soporosorum facie color cum sudore in his malignus est. *Praenot. Coac.* 7. Neque vagi calores, aestusque et sitgoris frequentes vicissitudines omnino bonum signum praebent, cum vix hoc modo peccans materia debite ad *crisin* praeparetur, quae tum vel incompleta redditur vel differtur, et morbi longitudo significatur. V. HIPPOCR. *aphorism.* L. IV. 40.

§. XXIII.

Scorbuticorum phlogoses ex ipsa scorbuti indole et causa proxima explicandae sunt, quae potissimum in eo ponitur, ut sanguis et humorum indoles partim crassa, grumosa, viscidaque, partim corrupta, acris, salsa sit. BOERHAAV *aphor.* 1153. IUNCKER *therap. special.* p. 753. Hinc saepe ob liberioris circulationis remoram, et ob seri lymphaeque et ipsius cruoris salinam corruptionem, indeque obortum stimulum, volatici aestus oriuntur: quae eadem fere, debito simul habito discrimine, est ratio vagi caloris *scabiosorum*, eorum qui praeter ea *gutta rosacea* et *varis*, nec non corruptionibus ab *acri Venere* pendentibus laborant. Sed cum verus scorbutus minus in terris nostris, aëre et solo puriori gaudentibus, proueniat, et maris accolis magis sit familiaris BOERH. l. c. 1148. *seqq.* cauendum omnino est, ne, ut perperam solet, hypochondriacorum pathemata a causa scorbutica ineptissime deducantur, haecque in minus felici curatione scedum statuatur asylum. *conf.* §. 14.

§. XXV.

Aliquando euenit, vt aegroti, qui aestus volaticos accusant, se seyen so echausirt, eundem per ruborem externum vix significent, sed magis palleant, et hoc paradoxon mirentur phaenomenon. Sed aut laxioris magis et phlegmatici habitus hi sunt, aut simul adest versus interna, vt in terrore, vel alium quendam locum congestio, quae simul stricturam et pressionem in remotioribus partibus p. princ. bydraul. ad eam actuandam exposcit. Hinc dicere eos audimus: *Es schieffet mir auf einmabl ins Creuz, in die Knie, es fällt mir aufs Herz.*

§. XXVI.

Ex dictis facile colligitur, *aestum volaticum* inter morborum symptomata referri debere. Hinc quo magis et quo saepius is vrget, eo magis ad caussarum, vnde oritur, §§. *antecedd.* grauitatem concludendum est. Hoc autem merito supposito, non in symptomate solo curando, sed in tollenda symptomatum causa occupatum medicum esse oportet. Hinc, pro re nata, imminuenda plethora, resoluendus spissior iusto sanguis, expediendum liberum sanguinis iter, referandi infarctus et obstructions, remouendi alii stimuli, promouendae se-et excretiones, praecauenda ex abusu calefacientium damna, discutiendi flatus, moderandi animi adfectus, expellendi vermes, conseruanda demum debita et naturalis minimeque molesta fluidorum et solidorum actio et reactio, ea quidem ope, quae in potestate artis medicae sita est, quaeque e fonte diaetetico, pharmaceutico et chirurgico abunde peti potest. Interdum quidem docta plus valet arte malum, at quam multi a morbis eorumque molestis symptomatibus et aestu volatico, quem tantopere accusant, quaeque nullis temperantibus plane exstinguendum esse, iniuste dolent, immunes esse possent, si ad rectae rationis dictamen, et solidas vitae regulas, secundum quas est, optime viuere, vitam componere vellent!

TANTVM.

00 A 6272

f

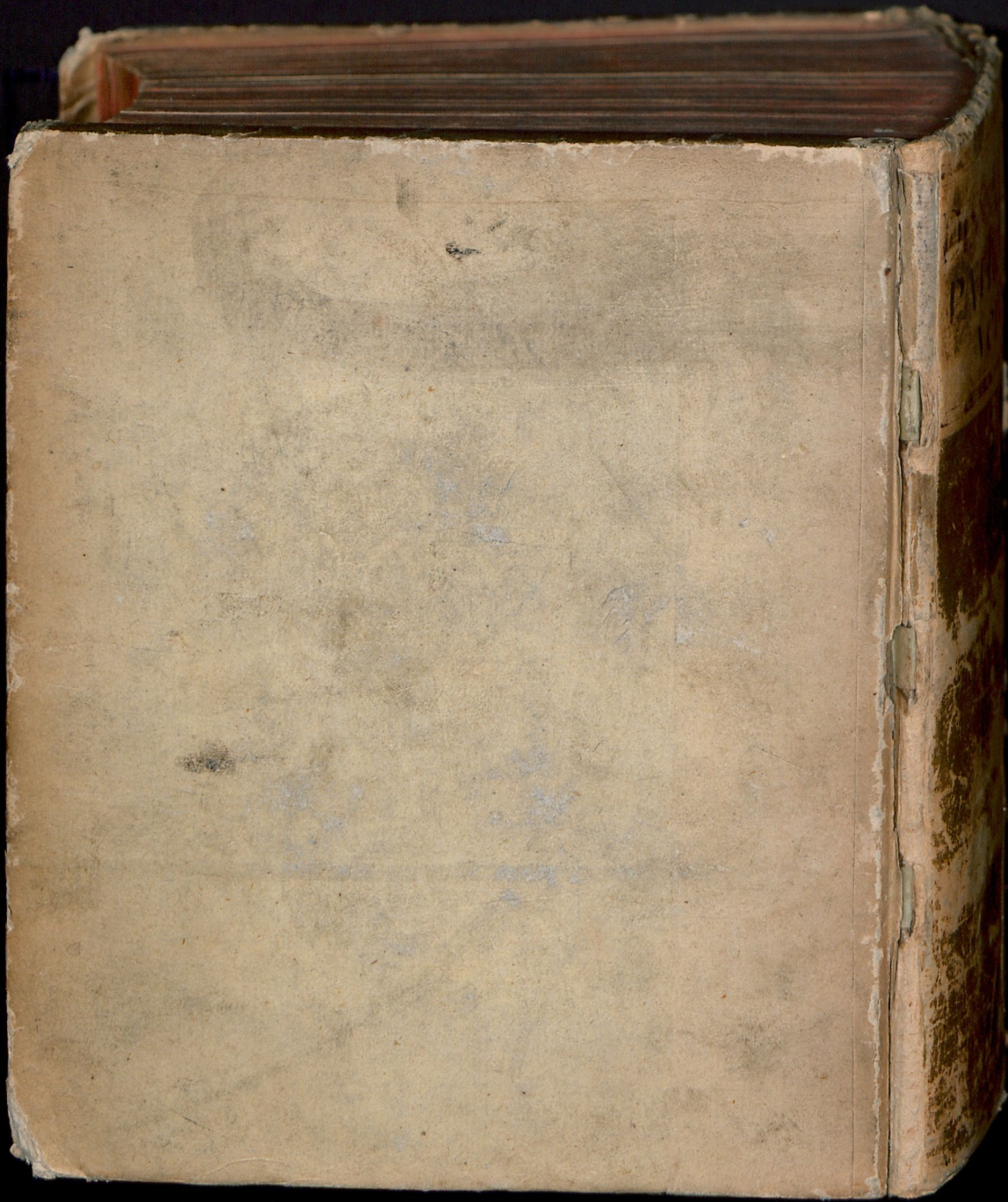
ULB Halle 3
002 827 158

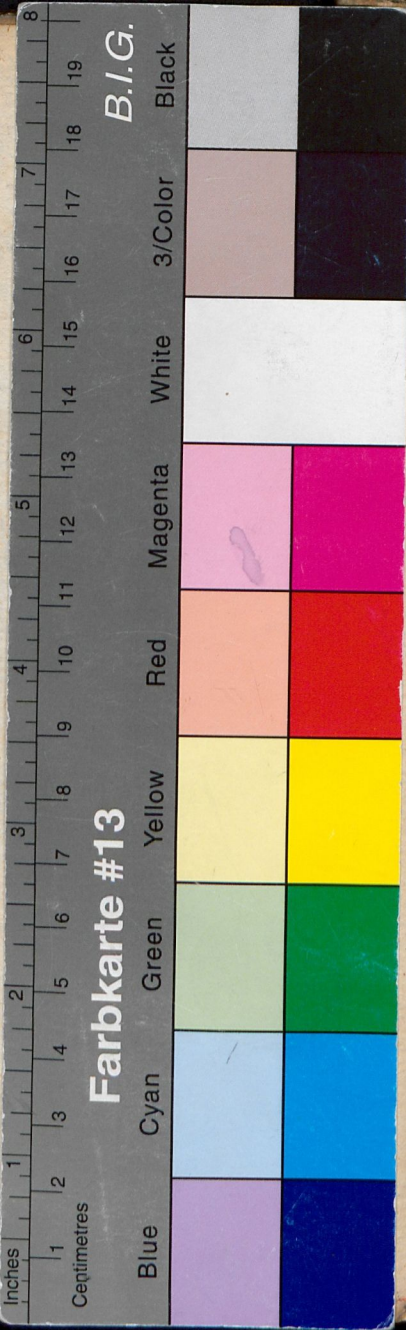

TA-OL

Reho ✓

DE
A E S T V
V O L A T I C O

DISSERTATIO IN AVGVRALIS MEDICA
QVAM

SVMMI NVMINIS AVSPICIO
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
D O M I N O

F R I D E R I C O
MARGGRAVIO BRANDENBVRGI BORVSSIAE
SILESIAEQVE DVCE RELIQVA BVRGGRAVIO
NORIMBERGAE RELIQVA

CIRCVLI FRANCONICI SVPREMO CAMPI MARESCHALLO
ET TRIVM LEGIONVM ATQVE COHORTIVM PRAEFECTO

EX DECRETO GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
P R A E S I D E

D. HENRICO FRIDERICO DELIO
SERENISS. MARGGRAV. BRANDENB. CVLMB. CONSILIAR. AVL.
MEDICINAE PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO
ACADEM. IMPERIAL. NAT. CVR. SODAL.

P R O L I C E N T I A

SVMMOS IN MEDICINA HONORES
LEGITIME OBTINENDI

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
SVBMITTIT
IOANNES CASPARVS VEIELMANNVS
VLMA SVEVVS.

D. IAN. MDCCLIIII.

ERLANGAE
ELEMENTIS IO. DIET. MICH. CAMERARII ACAD. TYPOG.

